

ΜΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΑΡΘΑ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ ΤΟΥ

Ο φίλος μας Νιρβάνας ως με συμπάθησε να τίν σκοτίσω άλλη μία φορά με το παλιό πουκάμισό του. Και γυρνῶ σ' αυτό όχι γιατί έχω τήν ἀξίωση να καταδικάσω ὁ ἴδιος τὸ ἔργο του χάριν τῆς δικῆς μου γνώμης γι' αὐτό, ἀλλὰ γιὰ νὰ λύσω μιὰ παρεξήγηση πού γίνεται ἀναμεταξύ μας καὶ πού ὑπαγόρευσε τόσο τὴν ἰδιαίτην πρόκλησή μου ἀπ' τῆς σελίδες τῶν «Παναθηναίων», ὅσο καὶ τὴν στερεὴν ἀπάντησιν στὰ δύο μου σημειώματα σ' αὐτὲς τῆς στῆλης γιὰ τὸν «Ἀρχιτ. Μάρθα».

Αὐτὴ τὴν παρεξήγηση ἔχει διὰ πόλους : τὰ δύο μου ἐκεῖνα σημειώματα κ' ἔνα ἄξονα: μιὰ γνώμη γιὰ τὴν τέχνη ἑνὸς φιλόσοφου, πού μοῦ ὑποβάναται χωρὶς τὴν συγκαταθέσή μου. Κι' ὅσο γιὰ τὸ ἓνα, ἂν δηλ., πράγματι βλέπω τὸν ποιητὴ ὡς ἀπόστολο τῆς φιλανθρωπίας κ' ἂν κρινόντες τὸν «Ἀρχιτ. Μάρθα», δὲν πρόσεξα στὴν αἰσθητικὴν συγγραφήν, δὲν ἔχω τί νὰ πῶ ὅσο ἡ κριτικὴ μου ἀπόπειρα βρίσκεται ἀκόμη μακρύτερον στὲς σελίδες τοῦ Νουμά. Ὅσο γιὰ τὸ ἄλλο, πού φέρνομαι δηλ. νὰ συμφωνῶ μὲ τὸν φιλόσοφο τὸν φίλου μου στὸ πὼς ἡ τέχνη γίνεται κοινωνικὴ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς τῆς, ἄς μοῦ συχωρεθῆ μιὰ φλυαρία μακρότερη.

Ἡ τέχνη γίνεται κοινωνικὴ μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς τῆς. Ὁ ὀρισμὸς εἶν' εὐκόλος. Μὰ πρὶν γυρίσω μιὰ ἐρμηνεῖα του, ἔχω δικαίωμα νὰ παρατηρήσω πὼς ὑπάρχει κάποια διαφορὰ στὸ ὅτι εἶπα ἐγὼ ἢ ὁμορφία ἐξυψώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀξία κ' εἶσι ὠφελεῖ τὴ ζωὴ κ' ἀντικοινωνικὴ εἶναι μόνον ἡ ἀσχημιά κ' ἀσχημο καθεὶ πού δὲν ἔχει ἠθικὴν βάση» ἀπὸ τὸ ὅτι, θέλει νὰ πῆ ὁ φιλόσοφος μὲ τὸ: Πὼς ἐνεργεῖ ἡ τέχνη στὴν κοινωνίαν. Πὼς ὁ ποιητὴς κινηγεῖ μόνον τὴν ὁμορφίαν, ὅπως τὸ θέλει ὁ φίλος μου, τὸ δέχτηκα καὶ τὸ ὑπογράψω ἀκόμα. Μὰ γιὰ νὰ ὑπογράψω καὶ τὸ πὼς ἓνα ἔργο ἐνεργεῖ κοινωνικὰ μόνον μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς του, μόνον μὲ τὸ συναισθηματικὸ ἀποτέλεσμα πού προκαλεῖ ἀδιάφορα ἀπὸ τὴν ἰδέαν πού τὸ κινεῖ, πρέπει νὰ ρωτήσω πρῶτα ποῖα εἶναι αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς, πού ὅταν λείπουν ἀπὸ ἓνα ἔργο ἐπὶ κάποιον στείρον καὶ κοινωνικὰ, ὅποια κ' ἂν εἶναι ἡ ἀξία τῶν ἰδῶν πού τὸ κινεῖται, πὼς ἐνοεῖ δηλ. ὁ φιλόσοφος; τὴν αἰσθητικὴν ὄστασιν ἑνὸς ἔργου νῆχρη συναισθηματικὴν ἐπιρροὴν δίχως τὴν αἰσθητικὴν ἀξία τῆς ἰδέας. Ναι, ἡ ὁμορφία ἐξυψώνει τὴν ἀνθρώπινη ἀξία, λέω κ' ἐγὼ, μὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς δὲν τὰ φαντάζομαι ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ὅπως κ' ὅταν προσθέτω πὼς ἀσχημο εἶναι καθεὶ πού δὲν ἔχει ἠθικὴν βάση, θὰ πῆ ὅτι ταυτίζω τῶρα μὲ τὸ ἠθικόν. Καὶ μὲ αὐτὴ τὴν ἐνοίαν, πού δίνω τοῦ ἠθικοῦ, ἀπορῶ ἀτάληθτα πὼς ὁ φίλος μου Νιρβάνας ἐπιμένει νὰ τὸ συγχίξῃ μὲ τὴν ἠθικολογίαν τῶν ἀγαθῶν ἀσπῶν. Καὶ θὰ τὸν παρακαλοῦσα νὰ μοῦ εὐρη ποιητὴ μὲ τὸς αἰῶνας, πού στὸ αἰσθητικὸν τὸν δὲν ταιριαστάς τῶρα μὲ τὸ ἠθικόν κ' ἂν ἀκόμη στοὺς διαφόρους καιροὺς ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἀντίληψης τῶν δύο ἐνοιῶν αὐτῶν δὲν ταιριαστάς ἐπίσης καὶ δι συμβάθισε.

Σὲ κάτι τέτοιον γίνεται, νομίζω, ἡ παρανόσή μας μὲ τὸ φίλο μου. Τὸ μολογῶ πὼς εἰμ' ἀμύητος στὰ βαθεῖα αἰσθητικὰ ὑπερούσια κ' ἓνα μάθημα σ' αὐτὰ θὰ τὸ δεχθῶ μ' εὐχαρίστησιν. Ὡς τότε ὅμως θὰ ἐπιμένω νὰ μὴ συμφωνῶ μὲ τὸν φιλόσοφο τοῦ

πὼς ἡ ἰδέα δὲν εἶν' αἰσθητικὸν συστατικὸν τῆς ὁμορφιάς καὶ πὼς ἓνα ἔργο στερημένο ἀπ' αὐτῆς, καθὼς τὴν ἐνοεῖ ἐκεῖνος ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἰδέαν, εἶναι καὶ κοινωνικὰ στείρον, ἐξῆν ἂν μὲ τὴν ὁμορφίαν ἐνοεῖ μόνον τὸ ἐξωτερικὸν ντόμα τῆς ἰδέας, τὴν ἐκφρασὴν τῆς, πού ἐγὼ τὴν εἶπα τεχνικὴν. Μιλῶντας γιὰ ἓνα ἄλλο δράμα στὲς σελίδες τούτες, ἔφερα τὸ παράδειγμα ἑνὸς σκηνοῦ ἔργου τοῦ Λέσιου, πού ἐπίδρασε σημαντικὰ στὴν κοινωνίαν τῆς ἐποχῆς του, ἂν καὶ στερημένο σχεδὸν ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξία. Ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας, μπορούσε νὰ μοῦ δώσῃ κ' ἄλλα τέτια παραδείγματα. Μὰ γιὰ νὰ μὴ πολυλογῶμε, ἔστω : ἓνα δράμα, ἐνεργεῖ κοινωνικὰ μόνον μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς του. Μὰ τί εἶν' ἐκεῖνο πού μετράει αὐτὴ τὴν ὁμορφίαν; Εἶναι κατὰ τὸ ἀπόλυτον, πού ὅταν βρίσκεται στὸ ἔργο, ἔχει τοῦτο συναισθηματικὴν ἐπιρροήν; ἢ ἡ τελευταία προσδιορίζεται ἀπὸ τὸ σχετικὸν ἰδεώδες ὁμορφιάς δοσμένου περιβάλλοντος, δοσμένης ἐποχῆς; Τὸ πὼς δ' ἄρχιτ. Μάρθα ἀνταποκρίνεται κ' ἱκανοποιεῖ τὰ αἰσθητικὰ ἰδεώδη τοῦ περιβάλλοντος πού τὸν γέννησε, δὲν τὸ πιστεύω νὰ μπορῆ νῆμφισθηθῆ, ὅταν μαρτύρησιν τῆς συναισθηματικῆς ἐπιρροῆς του ἔχομε τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ κοινῶν καὶ τῆς κριτικῆς. Ἄν εἶν' αὐτὴ διαβατικὴ ἢ μόνιμη, δὲ μὲ μέλει νὰ τὸ φάσω ἐγὼ, πού ζῶ μόνον στὲς μέρες μου καὶ στὸ κοινὸν μου. Ἡ αἰσθητικὴ τοῦ φιλοσόφου τοῦ φίλου μου γιὰ μὲ δὲν ἀποδείχνει τίποτε, ὅσο δὲ μὲ καθορίζει ἓνα κριτήριον ὁμορφιάς ὅξω ἀπ' τὸν τόπον καὶ τὸ χρόνον, ὅξω ἀπ' τὸ προσωπικόν μου αἰσθημα.

Καὶ γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλλίτερα. Ὁ ποιητὴς γιὰ μὲ προσβάλλει πάντα μὲ τὸ αἰσθημα τοῦ πῶχει γιὰ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ γιὰ τὴ μοῖραν του. Μὰς ἀνοίγει μπρὸς μας τὴν ἰδέαν του γι' αὐτὰ ὅσο πὼς μεγάλη ἢ παραστατικὴ τὸ δύναμη, τόσο πὼς εὐκολότερα καὶ πὼς πολὺ ὑποτάξῃ τὸ δικόν μου προσωπικὸν αἰσθημα γιὰ κείνα στὸ δικόν του μὲ τὴν ἀπόλαυσιν, μὲ τὴν αἰσθητικὴν συγκίνησιν πού μὰς παρῆχει. Μὲ δὴν του ὅμως τὴν παραστατικὴν δύναμιν μπορεῖ ὡς τόσο νὰ συντάξῃ σ' ἓνα αἰσθημα ζωῆς, ἀνθρώπου, μοῖρας διαφορετικόν, ἀντίληψιν τοῦ κόσμου ἀλλοιώτικην ἀπὸ τὴ δικήν του, μπορεῖ δηλ. ἡ ἰδέα του νὰ βρῆ ἀντίδρασιν μὲς τὴν ψυχὴν μας, στὴν ἰδέαν μας. Ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμορφιάς; πού προσδιορίζουν σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν τὴν συναισθηματικὴν ἐπιρροήν; Εἶναι ἡ αἰσθητικὴ συγκίνησιν, πού θέλει νὰ μὰς δώσῃ, τίποτες ξεχωριστὸ ἀπ' τὴν ἰδέαν πού κινεῖ τὸ ἔργο του; Ἡ Μίνα Βάρδα λ. χ. συνάρπαξε τοὺς ἀκροατῆς, πού τὴ χειροκρότησαν στὸ θέατρο, μὲ τίποτε στοιχεῖα ὁμορφιάς ξεχωριστὰ ἀπὸ τὴν ἰδέαν, πού ἐκπροσωπεῖ στὴ ζωὴ ἢ ἄλλο μορφή τῆς, ἢ μὲ τὴν σύμπτωσιν τοῦ ἴδιου ρομαντικῶν αἰσθηματος τῆς ζωῆς; στὴν ψυχὴν τῆς καὶ στὴν ψυχὴν τῶν χειροκροτητῶν τῆς; Καὶ τὸ πάλεμα τοῦ ἥρωα τοῦ ἴδιου δράματος μὲ τὴ μοῖραν του γιὰ τὴν κίνησιν τὴν ἀντίρρησην τοῦ κοινῶν, ὅπως ἐμίνα: λ. χ. γιὰ τὴν ἔδωσεν τὴν αἰσθητικὴν συγκίνησιν σ' αὐτό, ἐκεῖ πού ἐμίνα μ' ἄφρονε ψυχρό, μ' ἀνανάχτησε μάλιστα; Ἡ οὐ νὰ ζητήσουμε τὸ λόγο τῆς διαφορῆς αὐτῆς μὲ τὸν κανόναν πὼς τὸ ἔργο ἐνεργεῖ μόνον μὲ τὴν ὁμορφίαν του, ἀδιάφορα ἀπὸ τὴν ἰδέαν πού τὸ κινεῖ; Τὸ δέσιν τῆς ὁμορφιάς, πού κινεῖται ὁ Παῦλος Μάρθα, εἶναι τίποτε ξεχωριστὸ ἀπὸ τὸ αἰσθημα τῆς ζωῆς, πού κινεῖ σ' αὐτὴ τὸ κάθε βῆμα του πρὸς πλήρωσιν τοῦ οὐέρου; Μὲ ποῖα στοιχεῖα ὁμορφιάς λοιπὸν μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ συναισθηματικὰ ὁ «Ἀρχιτ. Μάρθα», ὅξω κ' ἀδιάφορα ἀπὸ τὴν

ἰδέαν πού τὸν κινεῖ; Ὡστε τὴν καταδικῆν τοῦ δράματός του ἐπὶ τὸν κριτικὸν τοῦ τοῦ κάκου πῆγει ὁ φίλος μου νὰ τὴν πολεμήσῃ, γυρεύοντας αἰσθητικὴς ἀντινομίας στὴν κριτικὴν του. Ἡ βῆσι τῆς, πού θὰ μπορούσε βέβαια νὰ πολεμηθῆ, βρίσκεται στὴν ἀντινομία τῆς αἰσθητικῆς ποιητῆ καὶ κριτικῶν του, στὴν ἀντίθεσιν τοῦ αἰσθηματός πόχου οἱ δύο τους γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν ἠθικὴν τῆς καὶ τὴν ὁμορφίαν τῆς. Ἀλλοιώτικην ζωῆς ἀντίληψιν, ἀλλοιώτικην κ' αἰσθητικὴν. Γι' αὐτὸ τὸ μόνον πού ἐμενε στὸν ποιητὴν τοῦ Μάρθα νῆντιπάζῃ, τονίζοντας τὸ σαφέστερον ἀπ' ὅτι τὸ κάμα, θὰ εἶταν τοῦτο :

«Ὁ Παῦλος Μάρθα εἶναι ἥρωας τραγικὸς γιὰ τὴν τάξην πού τὸν πρόσφερε, γιὰ τὴν τάξην πού μόνον ἰδανικὸν καὶ μέσο εὐτυχίας ἔχει τὸν πλοῦτον ὁ ἀγῶνας του μὲ τὴ μοῖραν, ὅπως γίνεται στὸ δράμα, δίνει αἰσθητικὴν συγκίνησιν στὴν τάξην πῶχει ἠθικὴ ἀρχὴ ὅτι ἡ δυστυχία ταπεινώνει, ἐξευτελεῖ, ἀτιμάζει, γιὰ τὴν τάξην πού ἡ γυναικὴ χάνει τὴν αἰσθητικὴν ἀξία τῆς, ἂν πιάσει τὴν βελόνα τῆς ράφτρας ἢ τὸ σύνδεμα τῶν τηλεφωνικῶν συρμάτων κλπ.»

Ἐτσι μόνον θῆμαται στὸ δρόμον τοῦ τὸ ζήτημα πού μὰς χωρίζει. Μιὰ τέτια αἰσθητικὴ ζωῆς, πού ἐκφράζεται στὸν «Ἀρχιτ. Μάρθα» ἐγὼ τὴν οὐρα ὀλίθρια γιὰ τὴν πρόδόν τῆς, αἰσθητικὴ τῆς στασιμότητας καὶ τῆς σαπίλας καὶ γι' αὐτὸ τὴν πολεμῶ. Δέχτηκα πού ὁ φίλος μου βάπτισε σοσιαλιστικὴ τὴν κριτικὴν μου, γιὰ τὴν σοσιαλιστικὴν αἰσθητικὴν τῆς ζωῆς συμπίπτει μὲ τὸ προδευτικὸν ἰδανικόν τῆς. Μὲ μέτρο ἀπόλυτον ὁμορφιάς δὲν πρόσβαλε νὰ κρινῶ τὸν «Ἀρχιτ. Μάρθα», γιὰ τὴν ἀπόλυτον μὲς τὴ ζωὴν δὲν ἔξω τίποτε. Ἡ πρόδόν τῆς μ' ἐνθουσιαζει μόνον: εἶναι ἰδανικόν μου, ἔστω μανία μου, ἀπὸ τὸ θέλον οἱ φίλοι μου. Καθεὶ πού βοηθεῖ τὴν πρόδόν τὸ χειροκροτῆ τὸ αἰσθημα μου, καθεὶ πού τῆς μπαίνει ἐμπροσθί, φραγμὸς στὸ δρόμον τῆς τὸ μάχομαι ὅσο μπορῶ. Ναι, ἔχω τὴ μανίαν τῆς ζωῆς γιὰ τὴν τὴ φοβῶμαι ὅταν τὸν ἥρωα τοῦ φίλου μου. Ἡ Μίνα Βάρδα μ' ἐπαναστατεῖ, μὲ ἀποτροπίζει γιὰ τὴν γιὰ μὲ τὸ ἰδανικόν τῆς γυναικῆς δὲν εἶναι ἡ ζωὴ τῆς ὅξω ἀπ' τὴ ζωὴν, σὲ μιὰ πλαστὴ ἀτμόσφαιρα εὐτυχίας. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψιν ὁμορφῆς γιὰ μὲ δὲν εἶναι, ὅπως καὶ γιὰ κάθε ἕναν πού ἀγαπάει τὴν πρόδόν τῆς ζωῆς. Καὶ πλῆστερον ἂν γένη μιὰ γυναικὴ, ἢ αἰσθητικὴ ἀξία τῆς γιὰ μὲ δὲ χάνεται, φτάνει ἢ ἠθικὴ τῆς δύναμιν νὰ τὴν ὑβῆσιν εἰς πλάσμα αὐθόπαρχτον, ἐλεύτερον, περήφρον, μὲ ἐσωτερικὴν ζωὴν δικήν του ὅχι ὑποταχτικὸν τοῦ ἀντρός, ὅχι κοκίνα μεσαιωνικὴ, παιγνίδι του ἢ ἰνδαλμα, ὄργανον τῆς αἰσθητικῆς ἢ γεννητικῆς ὁρμῆς του, μὰ ὅν ἰσάξιο καὶ ἀντιμέτωπὸν του, εὐγενικόν, ἀφορο καὶ ἄτρομον συναγωνιστὴν του μὲ τὴ μοῖραν. Κι αὐτὸ δὲν εἶναι ἠθικολογία, μὰ ἰδανικὸν ὁμορφιάς, ἠθικὴ κ' αἰσθητικὴ ἀντίληψιν ζωῆς, πού δὲν τὴν ὑπαγορεύει μόνον τὸ αἰσθημα μου, δὲν τὴν ἐπλάσε μόνον ὁ ὑποκειμενικὸς μου πόθος, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἰδέα ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς κ' ἡ ἐξελίξιν τῆς. Κι' ἀκόμα κατὴ γιὰ νὰ μὴ νιώσῃ ὁ φίλος μου, νὰ μὴ συγχίξῃ ἀνοησίαν ἄλλων συναδερφῶν μου μὲ τῆς δικῆς μου—μὲ τὸ αἰσθημα αὐτὸ δὲ θῆμαται ποτὲ οὔτε τὴν Ἀντιγόνην οὔτε τὴν Ὀρφέα. Τὴ γυναικὴν τοῦ εἰκοστῶ αἰῶνα κρινῶ μὲ τὸ μέτρο, πού μοῦ δίνει ἡ ζωὴ κ' οἱ ἀνάγκαι τῆς στὴν ἐποχὴν μου. Μὲ αὐτὸ τὸ μέτρο τὸ σχετικὸν καὶ ὅχι τὸ ἀπόλυτον τὸ ἀντικειμενικόν καὶ ὅχι τὸ ὑποκειμενικόν μόνον, ἂν κρινῆ γενικὰ καθεὶ καὶ τὴ ζωὴν δὲν κινυνεύει νὰ πῆσιν σὲ κοινοτυπίαν, καθὼς λ. χ. νὰ καταδικάζῃ τὸ

σοσιαλισμό απ' τὸ φόβο μὴ ἡ τέχνη πάθῃ μαρσισμό κάτω ἀπὸ σοσιαλιστικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας. "Ὅσο γι' αὐτὸ ἔχει ἡ ζωὴ τὰ μέτρα της καὶ γιὰ τοὺς δρόμους της κανεὶς δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ φοβῆται. Κ' ἡ τέχνη, ποὺ ταιριαστῆκε ὡς τὰ τώρα μὲ ὅλα τὰ κοινωνικὰ ἰδεώδη, θὰ τὰ βολέψῃ μόνη της καὶ μὲ τὰ μέλλοντα. Ὅποιος σκέπτεται ἔτσι γιὰ τὴ ζωὴ κ' ἔτσι τὴν κρίνει καὶ τὴν ἐχτιμάει, ἀντὶ νάνακα- τεύῃ τοὺς συναδέλφους τοῦ δικοῦ του κριτικοῦ ἐκεῖ ποὺ δὲν ἔχουν καμμιὰ θέσιν, θὰ γύριε νὰ τοὺς πῆ, ὅταν πιάσουν καὶ κρίνουν— ἂν τὸ κάνουν πράγματι— τοὺς ἀρχαίους καὶ τὸ Σαίξπηρ μὲ τὸ μέτρο τῶν ση- μερινῶν κοινωνικῶν ἰδανικῶν τους : — Κύριε, ζεχνάτε πῶς αὐτὰ ἀλλάζουν μὲ τίς ἀνάγκας τῶν καιρῶν, δὲ θέλετε νὰ νιώσετε πῶς ἕνας ποιητῆς δὲν κρίνεται ὅξω ἀπὸ τὴν ἐποχὴν του κ' ἔτσι χάνετε τὸ ἔδαφος τῆς ἀντικειμενικότητος καὶ συνεπῶς τῆς σοβαρότη- τας, θέλοντας νὰ ὑποβάλετε τὴ δική σας ψυχολογία ὡς μέτρο ἀπόλυτο στὴν ἐκτίμησιν τῆς ζωῆς. Θέλετε τὸ Σαίξπηρ λ. χ. νάντλοσε δύναμιν ἀπ' τοὺς κοι- μισμένους, δίχως συνείδησιν ἀνθρωπισμοῦ προλετά- ριους τῆς ἐποχῆς του, ἐκεῖ ποὺ αὐτὸς τὴν εὕρισκε σπαρταριστὴ σὲ μιὰ γερὰ καὶ δυνατὴ, ὅλη δροσιὰ καὶ ἀρρενωπότητα, γεμάτη ἐνέργεια καὶ χαρὰ ζωῆς ἀ- ριστοκρατικὴ νιότη τοῦ τόπου του.

Αὐτὴ τὴ ζήτησις κ' ὁ φίλος μου ἄδικα σὲ μιὰ κοινωνικὴ τάξιν τοῦ τόπου του χωρὶς ἀγάπην κ' ἐν- θουσιασμό ζωῆς, ἰδανικὸν, ἀκμὴ καὶ μέλλον καὶ αὐτὸ θέλησα νὰ τοῦ ἀποδείξω, κρίνοντας ὅπως ἔκρινα τὸ δράμα του. "Ὅτι, κ' ἂν πῶ περισσότερα ὅξω ἐπανά- ληψιν τῶν ὅσα εἶπα. Μὲ ἀπαγοιήτευσιν ἐκλείπει τὸ βι- βλίον του γιὰτὶ δὲ βῆκα σ' αὐτὸ τὸν ποιητὴ, ποὺ εἰρνεύεται μὲ τὰ ἐνοστιχὰ του στὰ ζωντανὰ ἰδεώδη τῆς ζωῆς. Ὁ φίλος μου ἐπιμένει πῶς παρεξήγησα καὶ συκοφαντήσα τὸν ἥρωά του. Ἀπ' τὴ δική του ἀποψὴ τοῦ ρίχνω δίκιο. Ἀπ' τὴ δική μου ὅμως τὸ ἔνακλειώ πῶς ἡ ἀπολογία ποὺ τοῦ ἔκαμε, ἀπαντών- τας μου, δὲ μοῦ πρόσφερε νέα στοιχεῖα ποὺ νὰ μοῦ ἀλλάξουν τὴν ἐντύπωσιν, ποὺ ὁ ἄγωνας τοῦ ἥρωά του ναῦρα χάρα κ' ἔλεος στὴ βάρβαρην καὶ ἀνάσθησιν ἀπ' τὴν ὁμορφίαν ψυχῆς μου, ὅπως καὶ τὸ αἶσθημα, ἡ φιλοσοφία τῆς ζωῆς, ποὺ ἐπισφραγίζει τὴν ἀπολο- γίαν αὐτῆ, μοῦ μένει πάντα ἀσυμπάθητος καὶ ἄς μοῦ ἐ- πιτρέψῃ νὰ τοῦ ἀπαντήσω σ' ἐκείνη μ' αὐτὰ τὰ λό- για τοῦ Σολῶ : α "Ἄχ αὐτὸς ὁ φόβος τῆς ζωῆς, δὲ τρόμος μπρὸς στοὺς μόχθους καὶ στὰ καθήκοντα, στὶς συμφορὰς καὶ στὶς καταστροφάς, ποὺ κάνει νά- παρνούμαστε τίς χαρὰς μπροστὰ στὸ σκιώτερον τῶν πόνων. Αὐτὴ ἡ δειλία μ' ἐπαναστατεῖ, δὲ μπορῶ νὰ τὴ συμπαθῶσω. Εἶναι χρέος τοῦ καθενὸς νὰ ζῆ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν, νὰ ζῆ τὴ ζωὴν του δικάκην καὶ ἀκόμα εἶναι καλλίτερος ὁ πόνος, ἔστω μονάχα ὁ πό- νος, παρὰ νὰ παρατηρῆ ἀπ' τὸ ζωντανὸ καὶ ἀνθρώ- πινον ποὺ ἔχει μέσα του.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΒΓΗΚΑΝΕ ΣΕ ΒΙΒΛΙΟ

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΑΛΥΣΙΔΕΣ

Δράμα μὲ τρία μέρη

(Σελίδες 150, σὲ καλὸ χαρτί).

Ποιλεῖται σὲ γραφεῖα τοῦ «Νουμά»

(Δρόμος Ζήνωνος, 2) Ἀθήνα

Δρ. 3 γιὰ τὴν Ἑλλάδα

Φρ. 5 γιὰ τὸ Ἐξωτερικόν.

ΑΠΟ ΤΑ «ΧΑΛΑΣΜΑΤΑ»

ΧΙΟΝΙΑ

Τοῦ Ἀργύρου Ἐφταλιώτη

Βογγαίε δ' ἀγέρας σὲ κλαριά
θανάτου ἀνατριχίλα
σέρνει, καὶ μ' ἄγρω μονοκρητὸ
τὴν ἔρημ θύρα σπρώχνει
ὁ λόγχος σβύνει, στὴ γωνιά
μαυρίζουσι τὰ ξύλα
καὶ ὄξω τὰ πλατοχώραφα
σκεπάζει χιόνι...χιόνι...

Μονάχος σὲ βαροθυμῆς
καινούργιος πελαγῶν
τὸ χιόνι πέφτει καὶ ἀπολά
μ' ἀλαφροανουρίζει
σημανοῦράλλω ἕνα σκοπὸ
καινούργιον καὶ μερῶν
καὶ τὸ σιγαστοῦροδο
μὲ γλυκαποκοιμίζει.

Βογγαίε δ' ἀγέρας σὲ κλαριά
θανάτου ἀνατριχίλα
σέρνει, καὶ μ' ἄγρω μονοκρητὸ
τὴν ἔρημ θύρα σπρώχνει
Κοβνὸν ὁ λόγχος, καταγιά
σκορπιεῖται καὶ μαυρίλα
καὶ ὄξω τὰ πλατοχώραφα
σκεπάζει χιόνι...χιόνι...

Σμύρνη

N. ΣΑΝΤΟΠΙΝΑΙΟΣ

Η 25η ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

Κ' ἐφέτος καθὼς καὶ πέρου τὰ παιδιὰ τῶν δημοτικῶν σκολειῶν μὲ τοὺς εὐγενικοὺς καὶ μορφωμένους δασκάλους τους καὶ μὲ τὸν ἄξιο καὶ καλὸν Ἐπιθεωρητὴν τους κ. Πα- πανικολάου πῆγαν μὲ τίς σημαῖες τους, καὶ ψάλλοντας διά- φορα ἔθνικα τραγούδια γιὰ νὰ στεφανώσουν στὸ Μοναστήρι τῆς Πλατυτέρας τὰ μνήματα τοῦ Κυβερνήτη Καποδίστρια καὶ τοῦ Φώτου Τραπεζοῦ.

Ἡ φρεσινὴ γιορτὴ εἶχε καὶ περισσότερην χάσιν γιὰτὶ καὶ κόσμος πολλὸς γονιῶν παρευρέθησαν καὶ οἱ ἀναχωρητίες τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων. Στὸ τίλος τῆς γιορτῆς ὁ ἐνθουσιαστικὸς καὶ μεγαλόκαρ- δος Ἐπιθεωρητῆς μπρὸς στὰ παιδιὰ καὶ σὲ τῶνον κόσμον εἶ- πε αὐτὰ τὰ λόγια γιὰ τὴν γιορτὴ τῆς Λευτερίας μας, ποὺ μὲ μεγάλη εὐχαρίστησιν σοῦ τὰ στέλνω γιὰ νὰ τὰ τυπώσης στὸ «Νουμά» μας.

Παιδιὰ μου!

Ὅταν ὁ κόσμος εἶταν σκλαβωμένος ἀπὸ τὴν ἀ- μαρτία ὁ καλὸς Θεὸς ἔστειλε τὸν υἱὸν του τὸν μονο- γενῆ κ' ἐσταυρώθη γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ὁ κόσμος. Καὶ ὅταν ἐσκλαβώθη ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τοὺς Τούρκους διὰ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ, ἔστειλε τοὺς τιμημένους Ἡ- ρωας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης.

Δύο ἀπὸ τοὺς ἥρωας αὐτοὺς σκεπάζουν οἱ τάφοι ποὺ στεφανώσατε σήμερον. Ὁ ἕνας ἀφίρωσε στὸ Ἐ- θνος τὸν μέγαλον του νοῦν, τὴν Ἑλληνικὴν του καρ- διὰ εἰς τὸ αἷμα του τὸ εὐγενικὸ κ' ἔσωσε τὴν Πα- τρίδα. Εἶναι ὁ Κερκυραῖος Καποδίστριας. Ὁ ἄλλος παιδί ἀκόμα στὴν ἰδική σας ἡλικία ἐφτυσε κατὰ πρόσωπον τὸν τύραννον λέγοντάς του ὅτι οἱ γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος θὰ γεννοῦν πάντα Ἑλληνόπαιδα πρό- θεμα νὰ χάνουν τὸ αἷμα τους χάριν τῆς Πατρίδος

καὶ τῆς Λευτερίας. Καὶ ἀφοῦ ἐστόλισε τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου μὲ τὴ δόξα τῆς παλληκαρίας του ἤρ- θε καὶ ἀνεπαύθη στὴ φιλόξενη γῆ τῆς Κερκύρας. Ὅλοι σας τὸν γνωρίζετε. Εἶναι ὁ Σουλιώτης Φῶτος Τραπεζοῦ. Κι ὁ μὲν ἐλευθερωτῆς τοῦ κόσμου εἶταν Θεὸς κ' ἐτελειώσε τὸ ἔργον του, ἐνῶ οἱ ἥρωες τοῦ εἰκοσίου ἦσαν ἄνθρωποι καὶ ἀπέθανον χωρὶς νὰ ἐλευ- θερώσουν ἐπὶ κληρὸν τὴν Ἑλλάδα. Ἀφῆσαν ὅμως ἄλ- λους διὰ ν' ἀποτελειώσουν τὸ ἔργον καὶ νὰ φέρουν τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος στὴν περασμένην του δόξα. Οἱ ἄλλοι αὐτοὶ εἴσατε σεις, τὰ παιδιὰ τοῦ δημο- κτικοῦ σχολεῖοῦ.

Κυττάζετε τὰ βουνὰ ἐκεῖνα τὰ ἀντικρινὰ. Εἶ- ναι ζυμωμένα μὲ αἷμα Ἑλληνικὸν χυμένο χάριν τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπό- τητος. Καὶ ὅμως ἐκεῖ ἐπάνω καὶ πολὺ πλεῖ πέρα ἀκόμα, ὡς τὴν Πόλιν τοῦ Μαρμαραμῆνον Βασιλεῖ, ἐκατομμύρια ἀδέρφια σας, ἀναπνέουν τὸν φαρμακω- μένον ἀέρα τῆς σκλαβίας. Τὰ Ἑλληνόπουλα ἐκεῖνα δὲ γιορταζοῦν τὸ φῶς ποὺ φωτίζει ἐσᾶς ἐδῶ. Ἐ- κεί εἶναι σβυσμένο. Ἐκεῖ πέρα δὲν τραγουδοῦν τρα- γούδια οὔτε γιὰ τὴν Ἀνοξιν, οὔτε γιὰ τὴν Λευτε- ριά. Ἐκεῖ στοὺς κάμπους τῆς Μακεδονίας μας καὶ στὰ Μακεδονικὰ βουνὰ ἀντηχεῖ ὁ θρήνος τῶν ἀδερ- φιῶν σας, ποὺ δολοφονοῦνται καὶ ψήνουνται ἀπὸ τοὺς λυσσασμένους λύκους τῆς Βουλγαρίας.

Τὸ προσόνημά λοιπόν, ποὺ ἐκάματε σήμερον στὰ Ἑθνικὰ μνήματα εἶναι ὄρκος ἱερός, ὅτι ὅλη σας ἡ ζωὴ θὰ εἶναι μιὰ παντοτινὴ ἐργασία γιὰ ν' ἀγ- καλιωσθῆτε κάποιαν εὐλογημένην ἡμέραν ἐλευθέρους τοὺς σκλαβωμένους ἐκείνους ἀδερφούς σας. Καὶ θὰ τὸ κατορθώσατε ἂν κάνατε ἐπι καθημερινὰ σας λέγει τὸ Σχολεῖον. Νὰ ἔχετε πίστη στὸ Θεόν. Νὰ ζήτε σύμφωνα μὲ τὸ Ἐυαγγέλιον του, νὰ ὑπακούετε στοὺς Νόμους καὶ στοὺς ἀρχοντας τῆς Πατρίδος. Νὰ σέ- βεσατε τοὺς γονεῖς καὶ νὰ τιμᾶτε τοὺς ἀνωτέρους σας. Νὰ εἴσθε ἐργατικά καὶ φιλότιμα παιδιὰ καὶ νὰ λα- τρεῦσατε τὴν Γυμναστικὴν καὶ τὰ ὅπλα. Τότε ἐφοδια- σμένοι πλέον μὲ γερὰ κεφάλια, μὲ μεγάλες καρδίαις καὶ μὲ σιδερῆνα στήθη θὰ γενήτε ἱκανὰ ν' ἀκούετε ἀληθινὰ τὸν πόνον τῶν ἀντικρινῶν ἀδερφῶν σας καὶ νὰ ἀποκριθῆτε μὲ ἀποτέλεσμα εἰς τὸ παράπονόν τους. Καὶ τότε ἀπὸ τὸ ἕνα ἄκρον ὡς τὸ ἄλλο τῶν Ἑλλη- νικῶν χωρῶν θὰ ἀκουστῆ ὁ οὐράνιος ἀλλαλαγμὸς α Ζήτω ἡ Μεγάλη Ἑλλάς.

ΣΤ.

ΟΙ ΑΙΩΝΙΕΣ

Εἴμαστε μεις καλόβολοι κυροῦλες
ποὺ λέν στὴν πυρροσὶὰ τὰ παραμύθια
ποὺ καθάλωνας τὰ σκοπεδύελα
πῶρος τ' ἄγνωρα καὶ τ' ἄφρατα σᾶς φέρνονμε
καὶ σ' ὅσα δὲ γνωρίσαν τὴν ἀλήθειαν.

Στὴς θάλασσας τὴ μέση χιλιόμονε
τὰ κροσταλλίνα τὰ παλιάνια.
Ὁ Ἀράκος κνηγάει τὴ Ρήγισσα
καὶ τὴν πενιμόρφη τὰ παλληγάρια
στ' ἀστραφτερά τους πᾶνον τ' ἄνια.

Εἴμαστε μεις οἱ παραγνωρισμένους
στοῦ Χάρου τίς λαθραματιές
γὰρὸς πάντα γὰρὸς καὶ γερσαμένους
λὸς πᾶς τὰ νύκτα δὲ γνωρίσαμε ποτὶς.

Εἴμαστε μεις φτωχοὶ ἐρωτευμένους
μὲ τῆς Χαρόντισσας τὸ γιῶ